

Hollola Tiirismäki

Muinaisjäännösalueen kartoitus 2009

Anna-Riikka Vadén & Eetu Sorvali

Lahden kaupunginmuseo

Päijät-Hämeen maakuntamuseo

2009

Sisällysluettelo

1. Arkisto- ja rekisteritiedot	2
2. Johdanto	3
3. Kohde ja ympäristö.....	4
4. Kartoituksen toteutus.....	4
5. Havainnot	5
6. Yhteenveto.....	6
Kartat	8

1. Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta:	Hollola
Kylä:	Tiirismaa
Nimi:	Tiirismäki
Mj. rek. nro:	98010021
Mj-tyyppi:	muinaisjäännösryhmät
Ajoitus:	historiallinen
Lkm:	kymmeniä
Lk.	II
Tutkimuksen laatu:	kartoitus
Kenttätyöaika:	18–20.5.2009
Tutkimusala:	n. 384 800 m ²
Peruskartta:	3111 03 Lahti
Koordinaatit:	p = 67678 80 i = 34196 00 z = 195–210 m mpy
Tila:	2:16; 8:1; 8:2; 10:4
Aiemmat tutkimukset:	1962 inventointi, Pirkko-Liisa Lehtosalo 2001 tarkastus, Antti Lahelma (ei raporttia) 2004 inventointi, Antti Bilund

2. Johdanto

Hollolan Tiirismaan Tiirismäen historiallisen ajan muinaisjäännöskohteeseen kuuluu runsaasti historiallisen ajan röykkiöitä, kiviaitoja sekä kuoppia, joiden tarkempi levintä ei ole ollut selvillä. Alueella nyt tehty kartoitus liittyy vireillä olevan Messilän-Tiirismaan osayleiskaavan selvityksiin. Kenttätöitä tehtiin 18.–20.5.2009. Työn tilasi Lahden seudun ympäristöpalvelut, joka vastasi myös tuhannen euron suuruisista tutkimuskustannuksista. Kartoituksen suorittivat HuK Anna-Riikka Vadén ja fil. yo. Eetu Sorvali Lahden kaupunginmuseosta/Päijät-Hämeen maakuntamuseosta.

Kohteen on tarkastanut ensimmäisenä inventoinnissa Pirkko-Liisa Lehtosalo vuonna 1962. Tämän jälkeen kohteen on tarkastanut Antti Lahelma vuonna 2002, ja Antti Bilund vuonna 2004 Hollolan kunnan arkeologisen täydennysinventoinnin puitteissa. Lahelman tarkastuskäynnistä ei ole raporttia. Varsinaista kartoitusta Tiirismäen muinaisjäännösalueen rakenteista ei ole tehty ennen tätä tutkimusta.

3. Kohde ja ympäristö

Hollolan Tiirismaan Tiirismäen muinaisjäännösryhmä sijaitsee Hollolan kirkolta noin 6 kilometriä kaakkoon, Tiirismaan harjanteen luoteisosassa. Muinaisjäännösalue sijaitsee Tiirismaan tasaisella lakialueella entisen laskettelukeskuksen etelä- ja kaakkoispuolella (ks. kartta 1). Alueella risteilee useita lenkkipolkuja sekä luontopolkuja. Maasto on tasaista kangasta, joka laskee loivasti koilliseen, pohjoiseen sekä etelään. Kauempana rinne muuttuu kaikilla suunnilla varsin jyrkäksi. Idässä maasto nousee loivasti kohti Tiirismaan tv- ja radiomastoa. Maston läheisyydessä on Etelä-Suomen korkein kohta (222,6 m). Mäen lakiosan puusto koostuu vanhasta kuusi- ja mäntyvaltaisesta metsästä, jossa on kuitenkin muutamia tuoreiden hakkuiden jättämiä aukkoja. Lisäksi alueella kulkevan luontopolun varressa on pähkinä- ja saarnilehto, jossa kasvaa myös vuorijalavaa, metsälehmusta ja vaahteraa.

4. Kartoituksen toteutus

Kartoitettavaan alueeseen käytiin tutustumassa 18.5., jotta voitaisiin arvioida kartoitettavan alueen laajuutta ja sen sisältämien rakenteiden lukumäärää. Paikalla todettiin, että erillisiä rakenteita oli Tiirismäellä niin paljon, ettei niiden kartoittaminen yksitellen ollut mahdollista kenttätöihin varatussa ajassa. Tiirismäen kartoitus päätettiin suorittaa aluerajauksena niin, että rajattu alue käsittäisi kaikki sen sisällä olevat muinaisjäännöksiksi tulkitut rakenteet (ks. kartta 2). Lisäksi lenkkipolkujen läheisyydessä olleet röykkiöt ja muut rakenteet kartoitettiin tarkemmin mahdollista latu-urien leventämistä tai uudelleenlinjausta silmällä pitäen (ks. kartta 2). Polkujen vierelle kartoitettiin yhteensä 10 röykkiötä, talon perustus ja kivivalli. Nämä rakenteet sijaitsevat aivan polun reunasta enintään 8,5 metrin päähän polusta.

Mittaukset tehtiin käsisuuntakehän, 50 m rullamitan ja linjakeihäiden sekä Tiirismaan suunnistuskartan (Suunnistuskartta Hollola, 1:10 000, käyräväli 5 m) avulla. Muutamalle röykkiölle otettiin myös koordinaatit Magellan Meridian Platinum GPS-laitteella helpottamaan rajaamista. Alueella ei ollut kiintopisteitä, joihin mittaukset olisi sidottu, joten ne sidottiin suunnistuskartan avulla lenkkipolkujen risteyskohtiin ja hylätyn laskettelukeskuksen hiihtohissin yläpäähän. Tästä johtuen mittauksissa on hieman epätarkkuutta. Mittaustulokset on piirretty puhtaaksi ja asemoitu suunnistuskartan päälle, sillä suunnistuskartassa esitetyt polkujen linjaukset ovat ajantasaisemmat kuin peruskartoissa. Lisäksi suunnistuskarttaan on merkitty osa alueen rakenteista.

Kartoitus aloitettiin Iso-Tiilijärveltä pohjoiseen käytöstä poistuneelle laskettelurinteelle kulkevan lenkkipolulta. Aloituspisteenä 19.5. käytettiin suurta lenkkipolkujen Y-risteystä, jossa oli kyltti Tapanilaan itään, ja TV-mastolle etelään. Tästä risteyksestä noin 70 metriä pohjoiseen on risteys, josta lenkkipolulta lähtee länteen pienempi luontopolku pähkinälehdon kierrokselle. Tätä risteystä käytettiin 20.5. mittauksen aloituspisteenä.

5. Havainnot

Y-risteyksestä itään lähtevän, ja koilliseen kääntyvän lenkkipolun varrella on tiilensekainen rökkiö, joka mainitaan esimerkiksi Antti Bilundin (2004) inventointiraportissa (ks. kartta 2). Rökkiö on kartassa 2 lähinnä Y-risteystä, itään lähtevä polun eteläpuolella kohdassa, jossa polku alkaa kääntyä koilliseen. Myös Bilundin mainitsemat neljä kuoppaa (mahd. peruna- yms. kuoppia) kauempana ulkoilureitistä ovat edelleen havaittavissa maastossa. Etelämpää, TV-mastolle menevän polun varresta löydettiin vielä kaksi vastaavaa kuoppaa. Tiilensekaisesta rökkiöstä noin 70 metriä pohjoiseen havaittiin talon kiviperustus, joka on aivan kiinni tieurassa. Talon pohja on suorakulmainen, luoteis–kaakko-suuntainen. Perustus on kooltaan 18 m x 6,7 m. Talonpohjasta 25 metriä pohjoiseen alkaa lenkkipolun viertä mukaileva kivivalli. Valli on noin 1,5 metriä leveä, ja se kulkee 0,5–3 metrin etäisyydellä tiestä. Osa vallista on sortunut todennäköisesti puun kaatumisen seurauksena. Vallin ja talonpohjan lisäksi Y-risteyksestä koilliseen lähtevän ulkoilutien läheisyydessä on ainakin 5 muuta rökkiötä. Ulkoilureitin itä- ja eteläpuolisella alueella on runsaasti muita rökkiöitä, sekä kaksi suurta kivivallia, jotka muodostavat toisiinsa nähden 90 asteen kulman. Nämä vallit ovat paljon massiivisempia, joskaan eivät yhtä pitkiä, kuin tien vieressä oleva kivivalli.

Y-risteyksestä pohjoiseen ja koilliseen lähtevien ulkoiluteiden välisellä alueella on myös runsaasti vaihtelevan kokoisia rökkiöitä. Tällä alueella on myös lounas–koillinen-suuntainen kivivalli, jonka lounaispään läheisyydessä on noin 2–3 metriä syvä, jyrkkäreunainen kuoppa. Kuoppa tulkittiin kaivorakenteeksi. Aivan rajatun muinaisjäännösalueen pohjoisosassa, hiihtohissien yläpäästä itään, on suurista kivenjätkäleistä muodostettu kiviaita. Kivet ovat niin suuria, ettei niitä ole ollut mahdollista latoa päällekkäin, mutta niiden järjestäminen suoraan linjaan on varmasti ihmistoiminnan tulosta.

Y-risteyksestä pohjoiseen hiihtohisseille lähtevän ulkoilureitin länsipuolella kuusikossa on paljon rökkiöitä, jotka näyttävät alueen rökkiöistä eniten kaskirökkiöiltä. Rökkiöitä on ulkoilutieltä

lännessä kulkevan sähkölinjan länsipuolelle asti. Sähkölinjasta noin 20 metriä itään, hakkuuaukean ja metsän rajalla on kolme suurta röykkiötä lähes samassa linjassa hakkuuaukean reunan kanssa. Röykkiöt ovat muodoltaan epäsäännöllisiä, joskin enemmän pitkänomaisia kuin pyöreitä. Bilund on tulkinut röykkiöt pelloilta ajetuiksi kiviksi (nykyisestä itäpuolisesta kuusimetsästä, jossa on runsaasti muita röykkiöitä). Sähkölinjan länsipuolinen alue oli tiheäksi pusikoksi kasvanutta hakkuuaukeaa, jossa röykkiöiden havainnointi oli vaikeaa, joskin röykkiöitä näkyi hakkuuaukealla kulkevalle polulle. Polku kulki jopa yhden röykkiön päältä. Hakkuuaukean osalta on rajaus tehty huonoista havainto-olosuhteista johtuen Antti Bilundin inventointikertomuksen mukaan (2004). Bilundin mukaan röykkiöitä on hakkuuaukealla noin 100 metriä sähkölinjalta länteen 195 m mpy käyrän yläpuolisella alueella. Bilundin mukaan röykkiöitä on alueella ainakin parikymmentä. Röykkiöalue ei jatku etelään sähkölinjan taitteessa olevalle rajamerkille asti, vaan röykkiöt rajoittuvat pähkinälehdon luontopolun ja sähkölinjan risteykseen. Röykkiöitä on kuitenkin myös luontopolun eteläpuolella alueella, joka rajoittuu lounaassa kosteikkoon ja etelässä jyrkkenevään rinteeseen, sekä etelämpänä rinteessä lähellä Tiilijärveltä tulevaa tietä sijaitsevaan rajamerkkiin. Tällä alueella on Y-risteyksen länsipuolella myös kiviaita. Edellä mainitut rajamerkit ovat kivistä ladottuja ja niissä on keskellä viisarikivi.

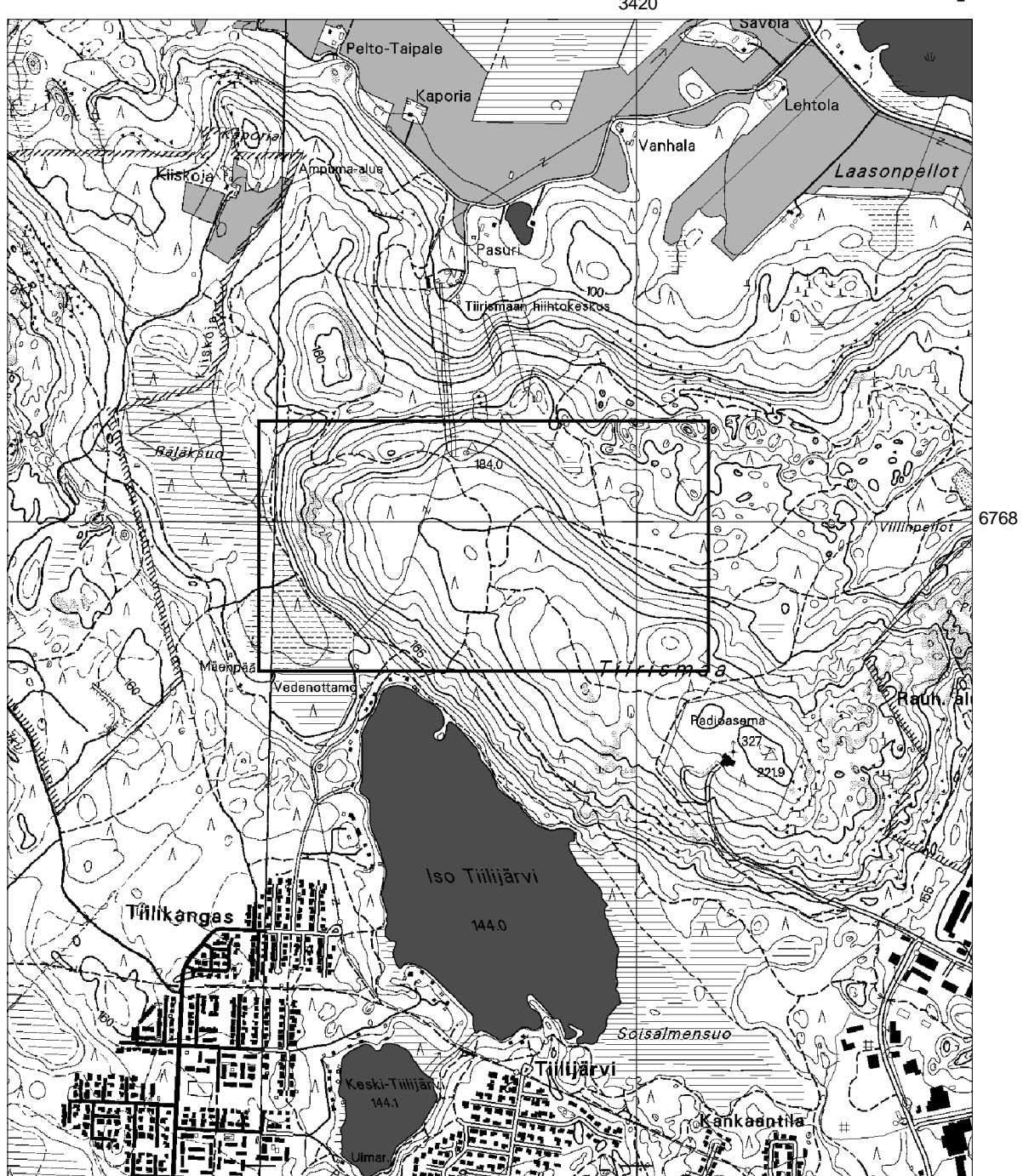
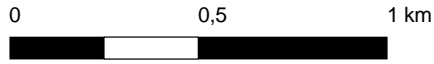
6. Yhteenveto

Hollolan Tiirismaan Tiirismäen muinaisjäännösalue pitää sisällään yli sata erikokoista röykkiötä, ainakin kuusi kivivallia tai aita, useita peruna- tai muita kuoppia, mahdollisen kaivon ja yhden talon perustuksen. Kaikki rakenteet sijaitsevat Tiirismaan tasaisella lakiosalla, tai sen reunoilla. Jyrkissä rinteissä ei havaittu rakenteita. Röykkiöt, kiviaidat, kuopat ja rakennuksen perustus liittyvät ilmeisesti 1800-luvun Tiirismäen taloon. Osa röykkiöistä on syntynyt todennäköisesti talon peltojen raivauksessa, mutta on mahdollista, että alueella on myös vanhempia kaskiviljelyyn liittyviä röykkiöitä. Ilman tarkempia tutkimuksia on mahdotonta tarkemmin sanoa minkä ikäisiä röykkiöt ovat. Esihistoriallisia muinaisjäännöksiä alueella ei havaittu.

Karttaan 2 on rajattu punaisella viivalla muinaisjäännösalue, jonka sisällä ovat kaikki kenttätöissä havaitut rakenteet. Suositeltava kaavamerkintä rajatulle alueelle on sm-alue, jonka maankäyttöä rajoittaa muinaismuistolaki (295/1963). Näin ollen muinaisjäännösalueella tehtävistä maahan kajoavista toimenpiteistä, esimerkiksi uusien latu-urien raivaamisesta, on oltava hyvissä ajoin ennakkoon yhteydessä Päijät-Hämeen maakuntamuseoon. Myös muinaisjäännösalueella suoritettavista metsänhoidollisista toimenpiteistä on ilmoitettava maakuntamuseolle. Koska osa

kivirakenteista sijaitsee aivan nykyisten latu-urien vieressä, on myös olemassa olevien virkistysreittien ja latu-urien kunnostussuunnitelmista ja -töistä pyydettävä lausunto Päijät-Hämeen maakuntamuseolta.

Kartta 1, Peruskarttaote

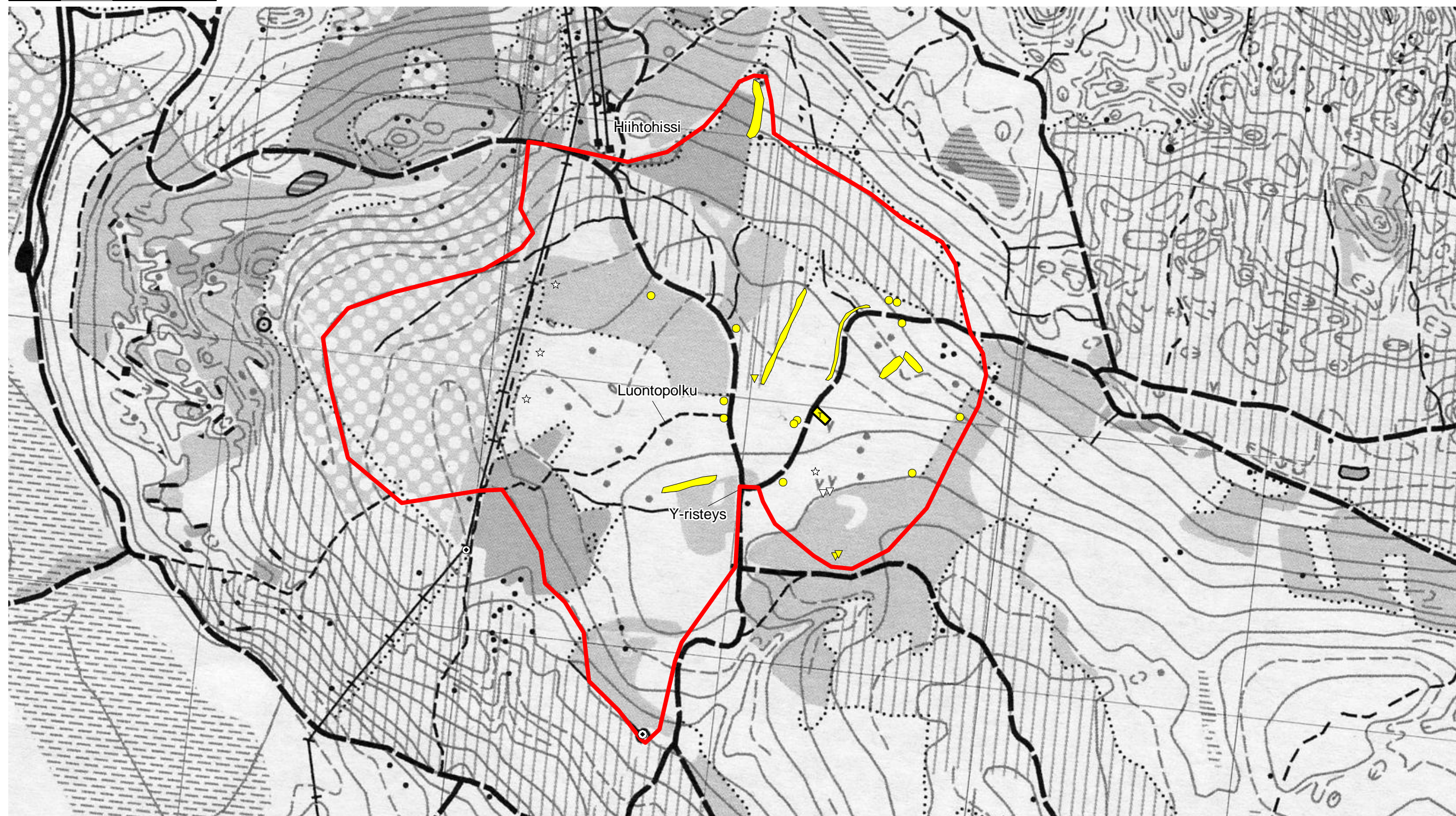

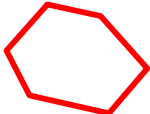

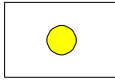
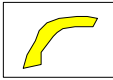
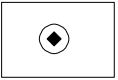

Peruskarttaote 2133 12 Sairakkala; 3111 03 Lahti
Maanmittauslaitos, perus-CD ja käyrä-CD Häme 2001
Mk. 1:20 000

Hollola, Tiirismaa, Tiirismäki. Yleiskartassa kuvattu alue

0 100 200 m

	Muinaisjäännösalueen rajaus		Talon kivijalka		Kuoppa (Bilundin 2004 mukaan)
	Röykkiö		Kiviaita		Rajamerkki
	Kuoppa		Röykkiö (Bilundin 2004 mukaan)		

Hollola, Tiirismaa Tiirismäki 2009	Yleiskartta Pohjana suunnistus- kartta
Piirt. E. Sorvali & A.-R. Vaden 19.-20.5 2009 Puht. piirt. E. Sorvali 2009	Mk. 1: 4000 Kartta 2